

Temeljna načela i Modeli za reformu Izbornog zakona BiH

Institut za društveno-politička istraživanja (IDPI) izradio je i nudi temeljna načela, u skladu s Dejtonskim sporazumom i presudama Ustavnog suda, koja bi omogućila izbornu reformu u Bosni i Hercegovini (BiH). Međunarodni partneri Bosne i Hercegovine, osobito Sjedinjene Države, trebali bi potaknuti sve strane da nađu rješenje u skladu s ovim temeljnim načelima prije 8. 5. 2018. godine. Rok za izmjene Izbornog zakona u svibnju predstavlja zadnji trenutak kad Središnje izborno povjerenstvo BiH može uspješno organizirati slobodne i legitimne Opće izbore u listopadu 2018. Također, IDPI je razvio specifične Modele za reformu izbornih pravila ukoliko relevantne stranke zahtijevaju detaljnija obrazloženja u trenutku kad bude postojala politička volja za rješavanje blokade reformskog procesa.

1. Predsjedništvo

Model P 1 na razini Predsjedništva BiH rješava provedbu presude Ustavnog suda BiH U-23/14 (Ljubić) i presuda Sejdić-Finci i Zornić Europskog suda za ljudska prava (ESLJP). **Zahtjeva izmjene Izbornog zakona BiH, ali ne zahtjeva izmjena Ustava BiH niti Ustava FBiH.**

Model P 2 na razini Predsjedništva BiH rješava provedbu presude Ustavnog suda BiH U-23/14 (Ljubić) i presuda Sejdić-Finci, Zornić i Pilav Europskog suda za ljudska prava (ESLJP). **Zahtjeva izmjene Izbornog zakona BiH te male izmjene Ustava BiH.**

2. Dom naroda

Model DN 1 na razini Domova naroda P FBiH i PS BiH rješava provedbu presude Ustavnog suda BiH U-23/14 (Ljubić). **Zahtjeva izmjene Izbornog zakona BiH ali ne zahtjeva izmjene Ustava BiH i Ustava FBiH.**

Model DN 2 na razini Domova naroda PFBiH i PSBiH rješava provedbu presude Ustavnog suda BiH U-23/14 (Ljubić) te provedbu presuda ESLJP Sejdić-Finci i Zornić. **Zahtjeva izmjene Izbornog zakona BiH te izmjene Ustava BiH i Ustava FBiH.**

Prijedlog A (Model P 1 + Model DN 1) – rješava u potpunosti provedbu presude Ljubić, te provedbu presuda Sejdić-Finci i Zornić za Predsjedništvo BiH, ali ne i za Dom naroda PS BiH – zahtjeva samo izmjene Izbornog zakona BiH, bez izmjena Ustava BiH.

Prijedlog B (Model P 2 + Model DN 2) – u potpunosti rješava provedbu presuda Ljubić, Sejdić-Finci, Zornić i Pilav – zahtjeva izmjene Izbornog zakona BiH te Ustava BiH i Ustava FBiH.

Primarni cilj ovih prijedloga je omogućiti legalnost i legitimnost cjelokupnog procesa Općih izbora u listopadu/oktobru 2018, odnosno, omogućiti da se izbori održe u skladu s Ustavom BiH te da izbori budu provedeni u punom kapacitetu i za sva tijela i razine vlasti obuhvaćene Općim izborima. Ukoliko ne dođe do reforme izbornog zakonodavstva u skladu s presudom U 23/14 (Ljubić) Ustavnog suda BiH, Opći izbori će se moći održati ali se njihovi rezultati neće moći u cijelosti provesti jer neće biti moguće formirati Dom naroda Parlamenta FBiH, a time ni Dom naroda PS BiH. Bez Doma naroda Parlamenta FBiH neće biti mogu imenovati niti Predsjednika Federacije BiH, niti Vladu Federacije BiH, niti će Parlament FBiH moći funkcionirati bez gornjega doma. Također, bez Doma naroda PS BiH neće moći funkcionirati ni Zastupnički/predstavnički dom PS BiH, niti će Predsjedništvo BiH kao ni Vijeće ministara BiH moći raditi u punom kapacitetu. U spomenutom slučaju, jedine razine vlasti koje će imati puni izborni legalitet i legitimitet te funkcionirati u punom kapacitetu biti će Republika Srpska (Narodna skupština i Vijeće naroda RS-a, Predsjednik RS-a i Vlada RS-a) i kantoni unutar FBiH (kantonalne skupštine i vlade kantona). U takvim okolnostima, došlo bi do pravnog i institucionalnog vakuuma

Takva situacija, osim što bi politički i sigurnosno bila vrlo rizična i opasna, dovela bi i do **institucionalnog i pravnog vakuuma** koji bi mogao rezultirati potpunim urušavanjem daytonske strukture i ugrozom ne samo funkcionalnosti i političke stabilnosti, nego čak i same opstojnosti BiH kao nezavisne i cjelovite države.

Stoga smatramo kako je nužno poduzeti sve legalne i legitimne mjere kako bi se izborna zakonodavstva uskladilo s presudom Ustavnog suda BiH u predmetu Ljubić (U 23/14) i time omogućila puna provedba rezultata Općih izbora 2018. To je minimalni zahtjev koji mora zadovoljiti svaki prijedlog reforme izbornoga zakonodavstva BiH. Pored ispunjenja navedenog zahtjeva, nužno je u reformu izbornog zakonodavstva u što većoj mjeri ugraditi provedbu presuda ESLJP. Stoga je IDPI prijedlog reforme izbornoga zakonodavstva BiH podijeljen u dva dijela, odnosno, u dva prijedloga: Prijedlog A i Prijedlog B.

IDPI prijedlog A (Model P 1 + Model DN 1) – rješava u potpunosti provedbu presude Ljubić, te provedbu presuda Sejdić-Finci i Zornić za Predsjedništvo BiH, ali ne i za Dom naroda PS BiH – zahtjeva samo izmjene Izbornog zakona BiH, bez izmjena Ustava BiH i Ustava FBiH.

IDPI prijedlog B (Model P 2 + Model DN 2) – u potpunosti rješava provedbu presuda Ljubić, Sejdić-Finci, Zornić i Pilav – zahtjeva izmjene Izbornog zakona BiH te Ustava BiH i Ustava FBiH.

S obzirom da bi Središnje izborna povjerenstvo (SIP) trebalo raspisati Opće izbore najkasnije 8. svibnja/maja 2018. godine, nužno je do tog datuma sprovesti reformu izbornog zakonodavstva u skladu s presudom Ustavnog suda BiH u predmetu Ljubić (U 23/14).

Stoga je IDPI razvio dva prijedloga, **Prijedlog A** koji nije sveobuhvatan ali omogućava punu provedbu Općih izbora i djelomično rješava presude ESLJP-a, a pri tom je lakše i brže provediv jer ne zahtjeva ustavne promjene nego samo izmjene Izbornog zakona BiH, te **Prijedlog B** koji rješava provedbu presude Ljubić Ustavnog suda BiH skupa s provedbom presuda ESLJP u predmetima Sejdić-Finci, Zornić i Pilav, ali je teže i sporije provediv jer zahtjeva ne samo izmjene Izbornog zakona BiH nego i ustava BiH i FBiH.

Ukoliko u ovoj predizbornoj fazi nije moguće provesti sveobuhvatni **Prijedlog B** zbog činjenice da traži veći broj promjena i širi politički i stranački konsenzus, IDPI predlaže da se najprije usvoji i provede **Prijedlog A** kako bi se u cijelosti mogli implementirati rezultati Općih izbora, a potom, nakon izbora, predlaže da legitimni novoizabrani politički predstavnici u stabilnom političkom okruženju i atmosferi kompromisa koja je dovela do uspješne reforme izbornog zakonodavstva i pune provedbe rezultata Općih izbora pokrenu širi reformski proces u okviru kojeg bi bio usvojen i **Prijedlog B** koji omogućava punu provedbu sve tri presude ESLJP: Sejdić-Finci, Zornić i Pilav.

Kontekst

Ustavni sud BiH donio je 1. prosinca 2016. godine odluku **U-23/14** prema kojoj je Izborni zakon BiH diskriminatoran prema konstitutivnim narodima u BiH. Odluka U-23/14 također potvrđuje da su izaslanici u Domu naroda Parlamenta Federacije BiH (gornji od dvaju zakonodavnih domova u FBiH) predstavnici konstitutivnih naroda, a ne predstavnici kantona.

Ova Presuda Ustavnog suda je naložila Parlamentarnoj skupštini BiH da izmijeni Izborni zakon kako bi osigurala da izaslanici u Domu naroda Parlamenta FBiH i PS BiH, kao i članovi Predsjedništva, budu uistinu legitimni predstavnici konstitutivnih naroda. Sud je državnom parlamentu dao rok od šest mjeseci za promjenu Izbornog zakona. Jedini prijedlog izmjena Izbornog zakona koji je poslan u parlamentarnu proceduru unutar propisanog šestomjesečnog roka bio je prijedlog hrvatskih izaslanika koji je najprije blokiran, a kasnije i odbijen od strane bošnjačkih zastupnika u Zastupničkom domu PS BiH.

Budući da Parlamentarna skupština BiH nije uspjela donijeti amandmane na Izborni zakon u roku od šest mjeseci koji je postavio Ustavni sud, Ustavni sud BiH donio je novu odluku 6. srpnja 2017. godine (U 3/17) da su odredbe *Poglavlja 20 – Prijelazne i završne odredbe Članka 20.16A (2), stavki a-j Izbornog zakona BiH* i dio *Potpoglavlja B člana 10.12. stav 2.* nevažeće od 7. srpnja 2017. godine. Posljedično, to znači kako trenutno ne postoji valjani legalni mehanizam za izbor izaslanika u Domu naroda FBiH, ili Domu naroda na državnoj razini.

Ukoliko se ne promjeni Izborni zakon prije 8. svibnja 2018. godine, rezultati izbora biti će pravno nevaljani i neće se moći implementirati.

Ukoliko ne dođe do reforme Izbornog zakona BiH prije **8. svibnja 2018. godine** (datum do kojeg Središnje izborno povjerenstvo mora donijeti odluku o raspisivanju izbora), rezultati listopadskih izbora neće biti u cijelosti implementirani. Posljedično, zakonodavna tijela BiH i FBiH neće moći legalno funkcionirati, a u državi neće biti zakonodavnih i izvršnih vlasti na više razina i neće biti moguće usvojiti nužne zakone, uključujući i proračune.

To će dovesti do kompletne paralize političkog sustava u BiH, bez legalnih i legitimnih institucija koje bi krizu mogle riješiti i bez predviđenih procedura za rješavanje nastale krize.

IDPI je odlučan ponuditi **uravnoteženo i kompromisno rješenje** nužnih reformi Izbornog zakona prije nego postane kasno. Reforma Izbornog zakona je nužna kako bi BiH izbjegla najveću političku krizu od Daytonskog sporazuma do danas i kako bi se vratila na put euro-atlantskih integracija te time usmjerila prema političkoj stabilnosti i gospodarskom razvoju. Nadalje, smatramo kako ovaj trenutak izborne reforme treba iskoristiti i za provedbu što više elemenata presuda ESLJP u slučajevima Sejdić-Finci, Zornić i Pilav kako bi osnažili i ubrzali proces integracije BiH u EU i NATO.

Temeljna načela IDPI prijedloga

Specifičnosti izborne reforme trebale bi biti dogovorene među relevantnim političkim strankama ali, u skladu s Ustavom i odlukama Ustavnog suda BiH i Europskog suda za ljudska prava, svako rješenje trebalo bi biti sukladno sljedećim temeljnim načelima:

- 1) Poštivati Ustav BiH te **načela konstitutivnosti i međusobne jednakopravnosti konstitutivnih naroda**, načela koja je Ustavni sud BiH još 1. srpnja 2000. godine Odlukom U 5/98-III proglasio „*natkrovljujućim načelima*“ cijeloga Ustava BiH, a time i Daytonskog sporazuma u cjelini.
- 2) Implementirati odluke **U-23/14** i **U 3/17 Ustavnog suda BiH**, prema kojima je Izborni zakon diskriminirajući prema pravu konstitutivnih naroda da biraju svoje legitime predstavnike te da, shodno tome, Izborni zakon BiH mora biti izmijenjen u skladu s navedenim odlukama Ustavnog suda BiH.
- 3) Poštivati prava i status konstitutivnih naroda. Prava konstitutivnih naroda trebala bi biti u skladu s odlukom Ustavnog suda iz 2000. o statusu konstitutivnih naroda (U-5/98), te interpretirana u skladu s odlukama U-23/14 i U 3/17 Ustavnog suda, koje potvrđuju da **politički predstavnici konstitutivnih naroda odražavaju prvenstveno političku izbornu volju konstitutivnih naroda**, a ne da su nužno pripadnici tih naroda. Načelno to znači, na primjer, da hrvatski predstavnici ne moraju biti Hrvati po nacionalnoj pripadnosti kako bi predstavljali Hrvate, ali bi oni trebali dobiti većinu glasova Hrvata na izborima u BiH (isti princip vrijedi i za Bošnjake i Srbe).
- 4) Implementirati Presudu **Sejdić-Finci** Europskog suda za ljudska prava (**ESLJP**) iz 2009. godine, što bi omogućilo svim članovima grupe „Ostali narodi i građani“ da sudjeluju u procesu „biranja i kandidiranja“ kako za Predsjedništvo BiH, tako i za Domove naroda.
- 5) Podržati ujednačenost pravila Izbornog zakona za cijelu BiH; poštivati međusobnu jednakopravnost svih konstitutivnih naroda, potaknuti izravno i proporcionalno predstavništvo kako bi se na bolji način respektirala izborna volja naroda u BiH.
- 6) Osigurati da reforma unaprijedi put BiH prema europskim integracijama rješavajući pitanja koja su nužna za članstvo u EU.
- 7) Ispuniti Sporazum iz Bruxellesa iz 2013. godine, kojeg su potpisale sve glavne političke stranke, prema kojemu svi konstitutivni narodi moraju imati mogućnost slobodno i demokratski birati svoje legitime političke predstavnike na svim razinama, kako bi se izbjeglo da jedan narod bira političke predstavnike drugom narodu.

8) Zadržati sve postojeće geografski definirane izborne jedinice, uključujući i one omeđene kantonalnim i entitetskim granicama, kako bi se izborna pitanje riješilo sa što manje kontroverzi.

Temeljem ovih ključnih načela, razvili smo specifična rješenja za reformu izbornog zakonodavstva za slučaj da relevantne političke stranke trebaju dodatnih ideja vezanih za sadržaj problema ukoliko bi došlo do njihove političke volje da izvrše reformu prije roka 8 svibnja 2018. godine.

Odlučni smo pomoći razrješenje ustavne krize našim Prijedlogom izmjena izbornog zakonodavstva koji:

- podržava Daytonski Ustav,
- štiti jednakost konstitutivnih naroda,
- ispunjava Presudu Ustavnog suda u predmetu Ljubić,
- ispunjava presude Sejdić-Finci, Zornić i Pilav, te
- deblokira put BiH u EU i NATO.

Naš pristup je utemeljen na garantiranju principa jednakosti, uniformnosti i izravnog predstavljanja u cijeloj BiH, te sprečava jedan konstitutivni narod da bira predstavnike drugog konstitutivnog naroda.

Spremni smo za razgovore o izmjenama našeg prijedloga, ili o bilo kom alternativnom prijedlogu, ukoliko ti razgovori ostaju u okviru koji poštuje naša načela.

Glavne karakteristike IDPI modela reforme Izbornog zakona BiH

Postojeći Izborni zakon BiH interpretirao je Članak V Ustava BiH „*Predsjedništvo Bosne i Hercegovine sastoji se od tri člana: jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, koji je svaki **izabran** izravno s teritorija Federacije, i jednog Srbina, izravno izabrana s teritorija Republike Srpske.*“ na način da su „jedan Bošnjak, jedan Hrvat i jedan Srbin“ **pripadnici** konstitutivnih naroda a ne njihovi **predstavnici**. Slijedom takve interpretacije nastao je Članak 8.1. i Članak 8.2. Izbornog zakona BiH, odnosno, Članak 4.19.

Interpretaciju ustavnih načela i određenih članaka Ustava BiH na osnovu koje su artikulirani Članci 4.19, 8.1. i 8.2 smatramo nedovoljno usklađenom s temeljnim načelima Daytonskog sporazuma i Ustava BiH, odnosno, presudama Ustavnog suda BiH: **U 5/98** (u daljnjem tekstu „**Presuda o konstitutivnosti**“) i **U-23/14** (u daljnjem tekst „**predmet Ljubić**“)

Stručni tim IDPI-ja neslužbeni prijevod s engleskog izvornika Članka V. Ustava BiH interpretira na način da su „jedan Bošnjak“, „jedan Hrvat“ i „jedan Srbin“ **prvenstveno predstavnici** Bošnjaka, Hrvata i Srba u tročlanom Predsjedništvu BiH, a ne, nužno i samo, njihovi pripadnici. To znači kako **nije nužno** da se, na primjer, kandidat za „jednog Bošnjaka“ **osobno izjašnjava** kao Bošnjak, već da legitiman kandidat za „jednog Bošnjaka“ u Predsjedništvu BiH može biti **svaki građanin BiH** s pravom glasa **neovisno o tome** je li se izjašnjava kao Bošnjak, Hrvat, Srbin, Rom, Židov, ili bilo koji drugi pripadnik grupe Ostalih naroda i građana. Ova se interpretacija ne odnosi samo na članove Predsjedništva BiH, već i na druga tijela vlasti namijenjena kolektivnom zastupanju (Domovi naroda PS BiH i Parlamenta FBiH, Vijeće naroda RS).

Ovom interpretacijom određenih ustavnih načela i normi (bez izmjena Ustava BiH) svakom građaninu BiH s pravom glasa omogućeno je da se kandidira za funkciju člana Predsjedništva BiH, odnosno, „jednog Bošnjaka“, „jednog Hrvata“ i „jednog Srbina“ u tročlanom Predsjedništvu BiH. U praksi ovo znači da bi Dervo **Sejdić** mogao postati bošnjački (ili bilo koji drugi) član Predsjedništva, Jakob **Finci** hrvatski (ili bilo koji drugi) član Predsjedništva i Azra **Zornić** srpski (ili bilo koji drugi) član Predsjedništva na sljedećim izborima.

Premda je presuda **Ljubić** bila eksplicitno usmjerena na Dom naroda Parlamenta FBiH i Dom naroda PS BiH, također je vrlo jasan njezin **Članak 47** u kome stoji da ista načela moraju biti primijenjena na svim razinama vlasti namijenjenim predstavljanju tri konstitutivna naroda, uključujući Predsjedništvo BiH. Iz tog razloga smo uvjereni da i Predsjedništvo mora biti uključeno u ovaj komplet prijedloga ne samo zbog presuda ESLJP, već također zbog Presude Ustavnog suda BiH.

*Pored toga, Ustavni sud je dosudio da se, sukladno temeljnom načelu demokracije, pravo sudjelovanja u demokratskom donošenju odluka ostvaruje kroz legitimno političko predstavljanje, koje mora biti utemeljeno na demokratskom izboru onih koji su predstavljeni i čiji se interesi zastupaju. U tom smislu, **veza između onih koji su predstavljeni i njihovih političkih predstavnika na svim administrativno-političkim razinama je ona koja daje legitimitet predstavnicima zajednice.** Stoga, jedino legitimitet predstavljanja stvara temelj za stvarno sudjelovanje u donošenju odluka.*

Prednosti IDPI Prijedloga

IDPI smatra da njegovi prijedlozi imaju sljedeće prednosti:

1. I **Prijedlog A** i **Prijedlog B** omogućavaju održavanje i **punu implementaciju Općih izbora u listopadu/oktobru 2018. godine** te time sprječavaju potpunu blokadu ustavno-pravnog i političkog sustava s nesagledivim političkim i sigurnosnim posljedicama do kojih će neminovno doći ukoliko se Izborni zakon BiH do 8. svibnja/maja 2018. ne uskladi s presudom U-23/14 Ustavnog suda BiH.

2. Ni **Prijedlog A** niti **Prijedlog B** **ne zahtijevaju nacionalnu identifikaciju niti birača niti kandidata** u cjelokupnom izbornom procesu. Svi, bez obzira na njihovu nacionalnost, mogu sudjelovati u svim izborima.

3. I **Prijedlog A** i **Prijedlog B** omogućavaju **da svaki građanin, bez obzira na nacionalnu (ne)pripadnost**, ima pravo i mogućnost kandidirati se za sva tijela vlasti i sudjelovati u procesu glasanja za sva tijela vlasti koja se biraju na Općim izborima (Predsjedništvo BiH, PS BiH, Parlament FBiH, Narodna skupština i Vijeće naroda RS).

4. I **Prijedlog A** i **Prijedlog B** uvažavaju **konstitutivnost i međusobnu jednakopravnost** konstitutivnih naroda, te pravo pripadnika grupe Ostalih naroda i građana na **kandidiranje i biranje** za sva tijela vlasti koja se biraju na Općim izborima.

5. I **Prijedlog A** i **Prijedlog B** osiguravaju provedbu načela da pripadnici jednog konstitutivnog naroda ne smiju **presudno** utjecati na izbor bilo predstavnika drugog konstitutivnog naroda, bilo predstavnika grupe Ostalih naroda i građana.

6. I **Prijedlog A** i **Prijedlog B** svakom specifičnom demosu koji sudjeluje na Općim izborima osiguravaju provedbu **načela legitimnog predstavljanja**, kao i **načela jednake vrijednosti glasa**.

7. Ni **Prijedlog A** niti **Prijedlog B**, ni privremeno niti trajno, **ne mijenjaju niti stvaraju bilo kakve nove unutarnje granice**, čime osiguravaju da izmjene izbornog zakonodavstva potrebne za punu implementaciju Općih izbora ne stvaraju bilo kakav povod za promjenu dvoentitetske strukture, kao ni promjenu postojećih administrativno-teritorijalnih granica unutar entiteta.

8. **Prijedlog A** na razini entiteta ukida svaki oblik izborne diskriminacije na administrativno-teritorijalnoj osnovi, kako među pripadnicima pojedinih konstitutivnih naroda tako i među pripadnicima grupe Ostalih naroda i građana. **Prijedlog B** na razini cijele države ukida svaki oblik izborne diskriminacije na administrativno-teritorijalnoj osnovi, kako među pripadnicima pojedinih konstitutivnih naroda tako i među pripadnicima grupe Ostalih naroda i građana. U praksi, to znači da Hrvat u Sarajevu ili Goraždu ima istu vrijednost glasa i mogućnost da bira i bude izabran kao i Hrvat u Mostaru ili Širokom Brijegu. Isto je točno i za Bošnjake, Srbe i Ostali u cijeloj BiH.

9. I **Prijedlog A** i **Prijedlog B** promoviraju izborni sustav koji pruža više jednakosti, transparentnosti i ujednačenosti, **utemeljen na matematičkim formulama** a ne na nacionalnoj identifikaciji kandidata i birača, niti na stvaranju novih granica izbornih jedinica.

10. I **Prijedlog A** i **Prijedlog B** potiču **daljnju demokratizaciju, različitost političkih ideja i pluralizam političkih opcija** unutar svakoga od tri konstitutivna naroda. Ovo je od posebnog značaja za Hrvate kod kojih je unutarnacionalni stranački pluralizam najslabije razvijen što je dovelo do stanja izrazite dominacije samo jedne stranke i jedne političke opcije.

11. **Postizanje političkog dogovora**, kako za Prijedlog A tako i za Prijedlog B, može relaksirati međunacionalne tenzije u zemlji i omogućiti izbor legitimnih predstavnika i konstitutivnih naroda i Ostalih na Općim izborima u listopadu. Ti predstavnici bi potom, s legitimnošću dobivenom na demokratskim, slobodnim i pravičnim izborima, mogli nadograditi uspjeh postignut u reformi izbornog zakonodavstva i **postići kompromis i oko drugih nužnih reformi** u BiH, u prvom redu **ekonomskih i pravosudnih reformi**.

12. **Reforma izbornog zakonodavstva**, bilo kroz Prijedlog A ili Prijedlog B, bila bi najveći unutarnji politički uspjeh poslije Daytonu koji bi mogao povratiti vjeru građana BiH u demokratsku i funkcionalnu zemlju koja funkcionira temeljem političkog dogovora i konsenzusa, umjesto postojeće već uobičajene prakse političkog sukobljavanja, isključivosti i stagnacije.

13. Zbog složenosti, asimetričnosti i netransparentnosti postojećeg izbornog modela teško je uspostaviti sustav odgovornosti predstavnika vlasti prema onima koji su ih birali. Provedbom **i Prijedloga A i Prijedloga B bilo bi u potpunosti jasno tko koga bira i tko kome odgovara**, odnosno, birači svakog specifičnog demosa bi napokon mogli jasnije procijeniti jesu li oni koje su izabrali ispunili njihova očekivanja ili nisu, te ih sukladno tome nagraditi ili kazniti na slijedećim izborima.

14. **Reformom izbornog zakonodavstva**, bilo kroz Prijedlog A ili Prijedlog B, stvaraju se **iznimno povoljne ustavno-pravne i političke pretpostavke** za uspješan nastavak puta integracije BiH u EU i NATO.

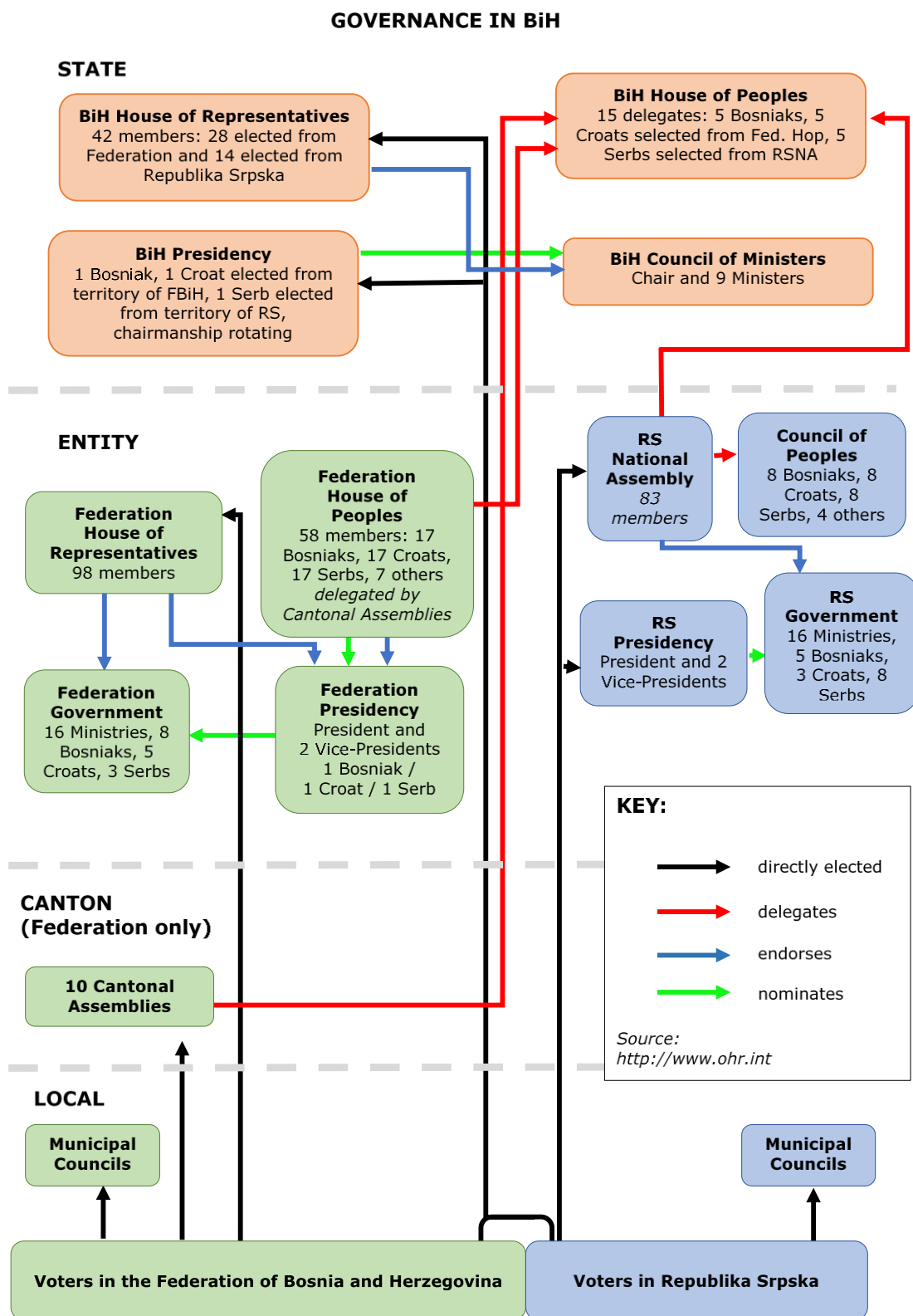
Mapa

Sljedeća mapa pokazuje kantone u Federaciji BiH:

Grafikon

Sljedeći grafikon pokazuje postojeći sustav vlasti u BiH:

1. Modeli za reformu izbora za Predsjedništvo BiH

Model P 1 – Model koji ne zahtjeva ustavne promjene

Predsjedništvo BiH, kao i do sada, se sastoji od tri člana predsjedništva.

Predsjedništvo BiH sastavljeno je od **tri člana**: bošnjački član predsjedništva, hrvatski član predsjedništva i srpski član predsjedništva. Svaki od članova predsjedništva je biran od strane **tri odvojena specifična demosa**, odnosno, tri odvojena „specifična naroda iz kojih proistječe demokratska i legitimna vlast“ koja daje legitimitet izabranom članu predsjedništva:

Stoga, „**specifični demos**“ za izbor „**jednoga Bošnjaka**“ u tročlanom Predsjedništvu BiH čine:

- Svi građani iz entiteta FBiH koji su se slobodno i samostalno identificirali kao **Bošnjaci** na popisu (70,40 % ukupnog broja stanovnika/birača FBiH)
- Srbi i Ostali iz entiteta FBiH koji odluče glasati za „jednoga Bošnjaka“ (od 0% do 7,16 % ukupnog broja stanovnika/birača FBiH)
- Svi Bošnjaci iz Distrikta Brčko i dio Ostalih iz DB koji odluče glasati za „jednog Bošnjaka“

A „**specifični demos**“ za izbor „**jednoga Hrvata**“ u tročlanom Predsjedništvu BiH čine:

- Svi građani iz entiteta FBiH koji su se slobodno i samostalno identificirali kao **Hrvati** na popisu (22,44 % ukupnog broja stanovnika/birača FBiH)
- Srbi i Ostali iz entiteta FBiH koji odluče glasati za „jednoga Hrvata“ (od 0% do 7,16 % ukupnog broja stanovnika/birača FBiH)
- Svi Hrvati iz Distrikta Brčko i dio Ostalih iz DB koji odluče glasati za „jednog Hrvata“

Analogno tome, „**specifični demos**“ za izbor „**jednoga Srbina**“ u tročlanom Predsjedništvu BiH čine:

- Svi građani iz entiteta RS koji su se slobodno i samostalno identificirali kao **Srbi** na popisu (81,51 % ukupnog broja stanovnika/birača RS-a)
- Svi Bošnjaci, Hrvati i Ostali iz entiteta RS (18,49 % ukupnog broja stanovnika/birača RS-a)
- Svi Srbi iz Distrikta Brčko i dio Ostalih koji odluče glasati za „jednog Srbina“

Ako izabrani bošnjački član Predsjedništva u strukturi dobivenih glasova ima više od 50 % glasova od glasača koji pripadaju bošnjačkom konstitutivnom narodu, onda je on legitiman predstavnik većinske bošnjačke političke volje, kao i političke volje Srbi i Ostalih koji su glasali za tog kandidata. On predstavlja sve Bošnjake, kao i sve Srbe i Ostale u FBiH koji su glasali za njega.

Ako izabrani hrvatski član Predsjedništva u strukturi dobivenih glasova ima više od 50 % glasova od glasača koji pripadaju hrvatskom konstitutivnom narodu, onda je on legitiman predstavnik većinske hrvatske političke volje, kao i političke volje Srbi i Ostalih koji su glasali za tog kandidata. On predstavlja sve Hrvate, kao i sve Srbe i Ostale u FBiH koji su glasali za njega.

Ako izabrani srpski član Predsjedništva u strukturi dobivenih glasova ima više od 50 % glasova od glasača koji pripadaju srpskom konstitutivnom narodu, onda je on legitiman predstavnik većinske srpske političke volje, kao i političke volje Bošnjaka, Hrvata i Ostalih koji su glasali za tog kandidata. On predstavlja sve Srbe, kao i sve Bošnjake, Hrvate i Ostale u RS koji su glasali za njega.

U skladu s presudom Ustavnog suda BiH **U-23/14 (Ljubić)** cjelokupan proces odvija se uz **poštivanje načela legitimnog predstavljanja konstitutivnih naroda i Ostalih te poštivanje načela jednake vrijednosti glasa** unutar svakog specifičnog demosa koji sudjeluje u procesu izbora tri člana Predsjedništva.

U skladu s presudama Europskog suda za ljudska prava **Sejdić-Finci** i **Zornić** cjelokupan proces omogućuje Ostalima (svima koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici tri konstitutivna naroda) da biraju i budu birani u predsjedništvo, po principu da su članovi predsjedništva **prvenstveno predstavnici** Bošnjaka, Hrvata i Srba, a ne, nužno i samo, njihovi pripadnici. To znači da hrvatski član Predsjedništva može biti bilo koji građanin BiH bez obzira na njihovu nacionalnost (analogno vrijedi i za bošnjačkog i srpskog člana), uključujući i gospodina **Fincija**, gospodina **Sejdića** ili gospođu **Zornić**, jer svoj legitimitet dobivaju od strane specifičnih demosa koji ih biraju. Za provedbu spomenutih presuda kroz **Model P 1** nužne su izmjene Izbornog zakona BiH, ali nisu nužne izmjene Ustava BiH.

Ukida se odredba Izbornog zakona BiH po kojoj kandidati moraju potpisati **izjašnjenje o pripadnosti konstitutivnom narodu**. Ta odredba Izbornog zakona, koja ne postoji u Ustavu BiH niti u Ustavu FBiH, zadire u osobni identitet kandidata i ograničava mogućnost kandidiranja za neke dužnosti na osobe određene identitetske pripadnosti, uslijed čega su i donesene presude ESLJP Sejdić-Finci i Zornić.

Izjašnjenje o pripadnosti zamjenjuje se **izjašnjenjem o zastupanju većinske izborne političke volje** odgovarajućeg konstitutivnog naroda, koju mogu zastupati i osobe koje tim narodima ne pripadaju. Novo izjašnjenje o zastupanju većinske izborne političke volje odgovarajućeg konstitutivnog naroda je uvedeno da bi Članak 5.2. (d) Ustava BiH još uvijek bio provediv, jer taj članak zahtjeva da postoji veza između specifičnog člana Predsjedništva i odgovarajućeg specifičnog kluba u Domu Naroda PS BiH da bi se proglasila predsjedničku odluku kao destruktivnu za vitalni interes tog specifičnog entiteta.

Ovime se ne mijenja činjenica da se bira „jedan Hrvat“, „jedan Bošnjak“ i „jedan Srbin“, jer se „jednim Hrvatom“ treba smatrati osoba koja **zastupa većinsku političku izbornu volju** Hrvata kao konstitutivnog naroda, a ne ona koja **se izjasnila kao pripadnik** hrvatskog naroda. Isti princip vrijedi i za Bošnjake i Srbe, odnosno „jednog Bošnjaka“ i „jednog Srbina“.

Srpski član Predsjedništva se i dalje bira na temelju postojećeg sustava (jednostavna većina u RS), dok se bošnjački i hrvatski članovi biraju na temelju izbornih bodova u FBiH sa svih deset kantona i Distrikta Brčko kao izbornim jedinicama.

Stanovnici Distrikta Brčko mogu odlučiti žele li glasovati u Federaciji BiH (i birati bošnjačkog ili hrvatskog člana Predsjedništva) ili u Republici Srpskoj u kojoj bi se njihovi glasovi jednostavno dodali ukupnom broju glasova u Republici Srpskoj u izboru srpskog člana Predsjedništva.

Svaka izborna jedinica će imati broj izbornih bodova jednak broju članova jednog od konstitutivnih naroda u toj izornoj jedinici podijeljen ukupnim brojem članova tog konstitutivnog naroda u FBiH i Distriktu Brčko, prema rezultatima zadnjeg popisa stanovništva, i za hrvatskog i za bošnjačkog člana Predsjedništva.

Proporcionalno predstavljanje Bošnjaka i Hrvata je zagantirano bez obzira gdje žive u FBiH (jedan hrvatski glasač u Goraždu ili Sarajevu **ima u potpunosti jednaku vrijednost glasa** kao jedan hrvatski glasač u Mostaru, Livnu ili Širokom Brijegu – isto je točno i za bošnjačke glasače) i zasnovano je na postotku Hrvata ili Bošnjaka koji žive u svakoj od izbornih jedinica u odnosu na ukupan broj Hrvata i Bošnjaka u FBiH. To znači da Hrvati u većinski bošnjačkim područjima (i obratno) imaju jednaku vrijednost glasa kao Hrvati u većinski hrvatskim područjima, i da oni također mogu postati Član Predsjedništva (ili izaslanik u Domu naroda), što nije bio slučaj s prijedlozima koje su predstavili SDA i HDZ.

Broj izbornih bodova svake izborne jedinice će biti ažuriran nakon svakog popisa stanovništva tako da se promjene u postocima svakog konstitutivnog naroda u svakoj od izbornih jedinica odraze na broj izbornih bodova u toj izornoj jedinici.

Ostali, kao i Srbi iz FBiH, mogu izabrati za kojeg će kandidata glasati neovisno o tomu u kojoj od izbornih jedinica žive, kao i biti kandidati za bilo kojeg člana Predsjedništva BiH.

Sljedeća tablica pokazuje izborne bodove svake od jedanaest izbornih jedinica:

	Izborni bodovi za izbor bošnjačkog člana	Izborni bodovi za izbor hrvatskog člana
Unsko-sanski kanton	15,40	0,98
Županija Posavska	0,52	6,52
Tuzlanski kanton	24,56	4,58
Zeničko-dobojski kanton	18,74	8,51
Bosansko-podrinjski kanton	1,40	0,00
Županija Središnja Bosna	9,18	18,95
Hercegovačko- neretvanska županija	5,76	22,96
Županija zapadnohercegovačka	0,04	18,19
Sarajevski kanton	21,69	3,40
Hercegbosanska županija	0,50	12,54
Distrikt Brčko	2,21	3,35
Ukupno	100	100

Tablica broj 1 – izborni bodovi pojedinih kantona i Distrikta Brčko (opcija FBiH) za izbor hrvatskog i bošnjačkog člana Predsjedništva BiH po **Modelu P 1**

Zbroj svih izbornih bodova je **100** i za hrvatskog i za bošnjačkog člana Predsjedništva.

Bošnjački član Predsjedništva (**„jedan Bošnjak“**) je izabran ako dobije većinu izbornih bodova svog konstitutivnog naroda uz korištenje sljedeće formule:

$$\diamond \sum \text{Izborni bodovi izborne jedinice} * (\text{glasovi za bošnjačkog kandidata A (ili B ili C) u toj jedinici} / \text{ukupan broj glasova za sve bošnjačke kandidate u toj izbornoj jedinici})$$

Hrvatski član Predsjedništva BiH (**„jedan Hrvat“**) je izabran ako dobije većinu izbornih bodova svog konstitutivnog naroda uz korištenje sljedeće formule:

$$\diamond \sum \text{Izborni bodovi izborne jedinice} * (\text{glasovi za hrvatskog kandidata A (ili B ili C) u toj jedinici} / \text{ukupan broj glasova za sve hrvatske kandidate u toj izbornoj jedinici})$$

Primjer izračuna izbornih bodova:

Na primjer, ako postoje tri bošnjačka i dva hrvatska kandidata u Kantonu Sarajevo i svaki od njih osvoji sljedeći broj glasova u toj izbornoj jedinici (a zbog jednostavnosti primjera, ignorirati ćemo ostale izborne jedinice):

Bošnjački kandidat A	10,000
Bošnjački kandidat B	20,000
Bošnjački kandidat C	30,000
Hrvatski kandidat A	5,000
Hrvatski kandidat B	10,000

Onda će kandidati na kraju osvojiti sljedeći broj izbornih bodova:

Bošnjački kandidat A	$[21.69 * (10,000/60,000)] = 3.61$
Bošnjački kandidat B	$[21.69 * (20,000/60,000)] = 7.23$
Bošnjački kandidat C	$[21.69 * (30,000/60,000)] = \mathbf{10.85}$
Hrvatski kandidat A	$[3.40 * (5,000/15,000)] = 1.13$
Hrvatski kandidat B	$[3.40 * (10,000/15,000)] = \mathbf{2.27}$

Isti izračun se obavi za sve izborne jedinice i izborni bodovi se zbroje za svakog kandidata. Bošnjački (analogno i hrvatski) član predsjedništva postaje onaj kandidat koji dobiju najviše izbornih bodova od svih kandidata za bošnjačkog člana predsjedništva.

Model P 2 – Model koji zahtjeva promjene Ustava BiH

Predsjedništvo BiH, kao i do sada, se sastoji od tri člana predsjedništva.

Predsjedništvo BiH sastavljeno je od **tri člana**: bošnjački član predsjedništva, hrvatski član predsjedništva i srpski član predsjedništva. Svaki od članova predsjedništva je biran od strane **tri odvojena specifična demosa**, odnosno, tri odvojena „specifična naroda iz kojih proistječe demokratska i legitimna vlast“ koja daje legitimitet izabranom članu predsjedništva:

„**Specifični demos**“ za izbor „**jednoga Bošnjaka**“ u tročlanom Predsjedništvu BiH čine:

- Svi Bošnjaci iz FBiH + svi Bošnjaci iz RS + svi Bošnjaci iz Distrikta Brčko
- Ostali iz FBiH + RS + DB koji odluče glasati za „jednoga Bošnjaka“

„**Specifični demos**“ za izbor „**jednoga Hrvata**“ u tročlanom Predsjedništvu BiH čine:

- Svi Hrvati iz FBiH + svi Hrvati iz RS + svi Hrvati iz Distrikta Brčko
- Ostali iz FBiH + RS + DB koji odluče glasati za „jednoga Hrvata“

„**Specifični demos**“ za izbor „**jednoga Srbina**“ u tročlanom Predsjedništvu BiH čine:

- Svi Srbi iz RS + svi Srbi iz FBiH + svi Srbi iz Distrikta Brčko
- Ostali iz FBiH + RS + DB koji odluče glasati za „jednoga Srbina“

Ako izabrani bošnjački član Predsjedništva u strukturi dobivenih glasova ima više od 50 % glasova od glasača koji pripadaju bošnjačkom konstitutivnom narodu, onda je on legitiman predstavnik većinske bošnjačke političke volje, kao i političke volje Ostalih koji su glasali za tog kandidata. On predstavlja sve Bošnjake, kao i Ostale u BiH koji su glasali za njega.

Ako izabrani hrvatski član Predsjedništva u strukturi dobivenih glasova ima više od 50 % glasova od glasača koji pripadaju hrvatskom konstitutivnom narodu, onda je on legitiman predstavnik većinske hrvatske političke volje, kao i političke volje Ostalih koji su glasali za tog kandidata. On predstavlja sve Hrvate, kao i Ostale u BiH koji su glasali za njega.

Ako izabrani srpski član Predsjedništva u strukturi dobivenih glasova ima više od 50 % glasova od glasača koji pripadaju srpskom konstitutivnom narodu, onda je on legitiman predstavnik većinske srpske političke volje, kao i političke volje Ostalih koji su glasali za tog kandidata. On predstavlja sve Srbe, kao i Ostale u BiH koji su glasali za njega.

U skladu s presudom Ustavnog suda BiH **U-23/14 (Ljubić)** cjelokupan proces odvija se uz **poštivanje načela legitimnog predstavljanja konstitutivnih naroda i Ostalih te poštivanje načela jednake vrijednosti glasa** unutar svakog specifičnog demosa koji sudjeluje u procesu izbora tri člana Predsjedništva.

U skladu s presudama Europskog suda za ljudska prava **Sejdić-Finci** i **Zornić** cjelokupan proces omogućuje Ostalima (svima koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici tri konstitutivna naroda) da biraju i budu birani u predsjedništvo, po principu da su članovi predsjedništva **prvenstveno predstavnici** Bošnjaka, Hrvata i Srba, a ne, nužno i samo, njihovi pripadnici. To znači da hrvatski član Predsjedništva može biti bilo koji građanin BiH (analogno vrijedi i za Bošnjake i Srbe), uključujući i gospodina **Fincija**, gospodina **Sejdića** ili gospođu **Zornić**, jer svoj legitimitet dobivaju od strane specifičnih demosa koji ih biraju.

U skladu s presudom Europskog suda za ljudska prava **Pilav**, Bošnjaci (kao i Hrvati) u RS bi mogli postati članovi Predsjedništva, te glasati za bošnjačkog (odnosno hrvatskog) člana (isto vrijedi i za Srbe u FBiH). Za provedbu spomenutih presuda kroz **Model P 2** nužne su izmjene Izbornog zakona BiH i izmjene Ustava BiH.

Ukida se odredba Izbornog zakona BiH po kojoj kandidati moraju potpisati **izjašnjenje o pripadnosti konstitutivnom narodu**. Ta odredba Izbornog zakona, koja ne postoji u Ustavu BiH niti u Ustavu FBiH, zadire u osobni identitet kandidata i ograničava mogućnost kandidiranja za neke dužnosti na osobe određene identitetske pripadnosti, uslijed čega je i donesene Presuda ESLJP Sejdić-Finci i Zornić.

Izjašnjenje o pripadnosti zamjenjuje se **izjašnjenjem o zastupanju većinske izborne političke volje** odgovarajućeg konstitutivnog naroda, koju mogu zastupati i osobe koje tim narodima ne pripadaju. Novo izjašnjenje o zastupanju većinske izborne političke volje odgovarajućeg konstitutivnog naroda je uvedeno da bi Članak 5.2. (d) Ustava BiH još uvijek bio provediv, jer taj članak zahtjeva da postoji veza između specifičnog člana Predsjedništva i odgovarajućeg specifičnog kluba u Domu Naroda PS BiH da bi se proglasila predsjedničku odluku kao destruktivnu za vitalni interes tog specifičnog entiteta.

Ovime se ne mijenja činjenica da se bira „jedan Hrvat“, „jedan Bošnjak“ i „jedan Srbin“, jer se „jednim Hrvatom“ treba smatrati osoba koja **zastupa većinsku političku izbornu volju** Hrvata kao konstitutivnog naroda, a ne ona koja **se izjasnila kao pripadnik** hrvatskog naroda. Isti princip vrijedi i za Bošnjake i Srbe, odnosno „jednog Bošnjaka“ i „jednog Srbina“.

Mijenjaju se odredbe Ustava BiH po kojima se bošnjački i hrvatski članovi predsjedništva biraju s teritorija FBiH a srpski s teritorija RS-a, te se u Ustavu BiH članovi predsjedništva definiraju kao zastupnici većinske izborne političke volje određenog konstitutivnog naroda i izborne političke volje pripadnika grupe ostalih naroda i građana koji su glasali za svakoga od njih **na cijelom teritoriju BiH**.

Model je sličan Modelu P 1, osim što bi se novi sistem primijenio i na Republiku Srpsku. To znači da bi se sva tri člana Predsjedništva birala na cijeloj teritoriji BiH kroz 12 izbornih jedinica: deset kantona u FBiH, Republika Srpska i Distrikt Brčko.

Svaka izborna jedinica će imati broj izbornih bodova jednak broju članova jednog od konstitutivnih naroda u toj izornoj jedinici podijeljen ukupnim brojem članova tog konstitutivnog naroda u BiH, prema rezultatima zadnjeg popisa stanovništva, za sva tri člana Predsjedništva.

Proporcionalno predstavljanje Bošnjaka, Hrvata i Srba je zagantirano bez obzira gdje žive u BiH (jedan hrvatski glasač u Goraždu, Banja Luci, Brčkom ili Sarajevu **ima u potpunosti jednaku vrijednost glasa** kao jedan hrvatski glasač u Mostaru, Livnu, Grudama ili Širokom Brijegu – isto je točno i za bošnjačke i srpske glasače) i zasnovano je na postotku Hrvata, Bošnjaka i Srba koji žive u svakoj od izbornih jedinica u odnosu na ukupan broj Hrvata, Bošnjaka i Srba u BiH. To znači da Hrvati u većinski bošnjačkim ili srpskim područjima (i obratno) imaju jednaku vrijednost glasa kao Hrvati u većinski hrvatskim područjima, i da oni također mogu postati Član Predsjedništva (ili izaslanik u Domu naroda), što nije bio slučaj s prijedlozima koje su predstavili SDA i HDZ.

Broj izbornih bodova svake izborne jedinice će biti ažuriran nakon svakog popisa stanovništva tako da se promjene u postocima svakog konstitutivnog naroda u svakoj od izbornih jedinica odrazi na broj izbornih bodova u toj izornoj jedinici.

Ostali, mogu izabrati za kojeg će kandidata glasati u bilo kojoj od izbornih jedinica, kao i biti kandidati za bilo kojeg člana Predsjedništva BiH.

Sljedeća tablica pokazuje koeficijent izbornih bodove svake od dvanaest izbornih jedinica:

	Izborni bodovi za izbor bošnjačkog člana	Izborni bodovi za izbor hrvatskog člana	Izborni bodovi za izbor srpskog člana
Unsko-sanski kanton	13,90	0,93	0,78
Županija Posavska	0,47	6,17	0,08
Tuzlanski kanton	22,17	4,33	0,65
Zeničko-dobojski kanton	16,92	8,04	0,51
Bosansko-podrinjski kanton	1,26	0,00	0,08
Županija Središnja Bosna	8,19	17,92	0,28
Hercegovačko-neretvanska županija	5,20	21,71	0,59
Županija zapadnohercegovačka	0,04	17,20	0,01
Sarajevski kanton	19,59	3,22	1,22
Hercegbosanska županija	0,45	11,86	1,00
Republika Srpska	9,71	5,44	92,14
Distrikt Brčko	2,00	3,17	2,66
Ukupno	100	100	100

Tablica broj 2 – koeficijenti izbornih bodova pojedinih kantona, Distrikta Brčko i RS-a za izbor hrvatskog, bošnjačkog i srpskog člana Predsjedništva BiH po **Modelu P 2**

Zbroj svih izbornih bodova je **100** i za hrvatskog i za bošnjačkog i za srpskog člana Predsjedništva.

Bošnjački član Predsjedništva (**„jedan Bošnjak“**) je izabran ako dobije većinu izbornih bodova svog konstitutivnog naroda uz korištenje sljedeće formule:

$$\text{❖ } \sum \text{Izborni bodovi izborne jedinice} * (\text{glasovi za bošnjačkog kandidata A (ili B ili C) u toj jedinici} / \text{ukupan broj glasova za sve bošnjačke kandidate u toj izbornoj jedinici})$$

Hrvatski član Predsjedništva BiH (**„jedan Hrvat“**) je izabran ako dobije većinu izbornih bodova svog konstitutivnog naroda uz korištenje sljedeće formule:

$$\text{❖ } \sum \text{Izborni bodovi izborne jedinice} * (\text{glasovi za hrvatskog kandidata A (ili B ili C) u toj jedinici} / \text{ukupan broj glasova za sve hrvatske kandidate u toj izbornoj jedinici})$$

Srpski član Predsjedništva BiH (**„jedan Srbin“**) je izabran ako dobije većinu izbornih bodova svog konstitutivnog naroda uz korištenje sljedeće formule:

$$\text{❖ } \sum \text{Izborni bodovi izborne jedinice} * (\text{glasovi za srpskog kandidata A (ili B ili C) u toj jedinici} / \text{ukupan broj glasova za sve srpske kandidate u toj izbornoj jedinici})$$

Isti izračun se obavi za sve izborne jedinice i izborni bodovi se zbroje za svakog kandidata. Bošnjački (analogno i hrvatski i srpski) član predsjedništva postaje onaj kandidat koji dobiju najviše izbornih bodova od svih kandidata za bošnjačkog člana predsjedništva.

2. Modeli za reformu izbora Doma naroda PS BiH i Doma naroda Parlamenta FBiH

Model DN 1 – Model koji ne zahtjeva ustavne promjene

Dom naroda PS BiH, kao i do sada, sastoji se od tri kluba. Ne mijenja se postojeći način izbora izaslanika u Dom naroda PS BiH.

Dom naroda Parlamenta FBiH sastavljen je od **četiri kluba**: Klub izaslanika bošnjačkog naroda, Klub izaslanika hrvatskog naroda, Klub izaslanika srpskoga naroda i Klub izaslanika pripadnika grupe Ostalih. Dakle, za izbor izaslanika u Dom naroda Parlamenta FBiH imamo **četiri odvojena specifična demosa**, odnosno, četiri odvojena „specifična naroda iz kojih proistječe demokratska i legitimna vlast“:

- „pripadnici bošnjačkog naroda s područja entiteta FBiH“ kao **specifični demos** za Klub izaslanika bošnjačkog naroda DN P FBiH
- „pripadnici hrvatskog naroda s područja entiteta FBiH“ kao **specifični demos** za Klub izaslanika hrvatskog naroda DN P FBiH
- „pripadnici srpskog naroda s područja entiteta FBiH“ kao **specifični demos** za Klub izaslanika srpskog naroda DN P FBiH
- „pripadnici grupe Ostalih s područja entiteta FBiH“ kao **specifični demos** za Klub izaslanika grupe Ostalih DN P FBiH

Izbior izaslanika za pojedine klubove Doma naroda Parlamenta FBiH vrši se, kao i do sada, neizravno preko izaslanika kantonalnih skupština. Kao i do sada, bira se 58 izaslanika (17 Bošnjaka, 17 Hrvata, 17 Srba i 7 iz grupe Ostalih).

U skladu s presudom Ustavnog suda BiH **U-23/14 (Ljubić)** cjelokupan proces (i njegov izravni i neizravni dio) odvija se uz **poštivanje načela legitimnog predstavljanja konstitutivnih naroda i Ostalih te poštivanje načela jednake vrijednosti glasa** unutar svakog specifičnog demosa koji sudjeluje u procesu izbora izaslanika za četiri kluba Doma naroda Parlamenta FBiH. Time se u potpunosti omogućava provedba presude Ustavnog suda BiH U-23/14 (Ljubić). Za provedbu spomenute presude kroz **Model DN 1** nužne su izmjene Izbornog zakona BiH, ali nisu nužne izmjene Ustava BiH.

Izaslanici Doma Naroda Parlamenta F BiH se, kao i do sada, indirektno biraju od strane izaslanika kantonalnih skupština, ali po **Modelu DN 1** svaki kanton dobiva svoj koeficijent, to jest, određen broj izbornih bodova.

Proporcionalno predstavljanje Bošnjaka, Hrvata, Srba i Ostalih je zagarantirano bez obzira gdje žive u FBiH (jedan hrvatski glasač u Goraždu ili Sarajevu **ima u potpunosti jednaku vrijednost glasa** kao jedan hrvatski glasač u Mostaru, Livnu ili Širokom Brijegu – isto je točno i za bošnjačke, srpske i Ostale glasače) i zasnovano je na postotku Hrvata, Bošnjaka, Srba i Ostalih koji žive u svakoj od izbornih jedinica u odnosu na ukupan broj Hrvata, Bošnjaka, Srba i Ostalih u BiH. To znači da Hrvati u većinski bošnjačkim ili srpskim područjima (i obratno) imaju jednaku vrijednost glasa kao Hrvati u većinski hrvatskim područjima, i da oni također mogu postati izaslanik u Domu naroda FBiH, što nije bio slučaj s prijedlozima koje su predstavili SDA i HDZ.

Svaki od deset kantona će imati **četiri koeficijenta izbornih bodova (B, H, S i O)** koji se dobiju temeljem udjela (postotkom) određenog konstitutivnog naroda ili Ostalih u pojedinom kantonu u odnosu na ukupan broj određenog konstitutivnog naroda ili Ostalih na razini Federacije BiH, sukladno podacima sa posljednjeg službeno važećeg popisa stanovništva.

Koeficijenti izbornih bodova pojedinog kantona iz Tablice 3 dijele se s brojem izabranih B, H, S i O izaslanika u tom kantonu. Na primjer, B koeficijent izbornih bodova Kantona Sarajevo dijeli se s brojem izabranih bošnjačkih izaslanika u skupštini tog kantona, tako da svaki bošnjački izaslanik u Skupštini KS-a ima isti iznos izbornih bodova.

	B koeficijent izbornih bodova	H koeficijent izbornih bodova	S koeficijent izbornih bodova	O koeficijent izbornih bodova
Unsko-sanski kanton	15,75	1,02	14,95	14,45
Županija Posavska	0,53	6,75	1,47	0,57
Tuzlanski kanton	25,11	4,74	12,48	22,31
Zeničko-dobojski kanton	19,17	8,80	9,80	16,04
Bosansko-podrinjski kanton	1,43	0,00	1,56	0,53
Županija Središnja Bosna	9,39	19,61	5,38	6,56
Hercegovačko- neretvanska županija	5,89	23,76	11,37	3,83
Županija zapadnohercegovačka	0,05	18,82	0,18	0,16
Sarajevski kanton	22,18	3,52	23,52	35,16
Hercegbosanska županija	0,51	12,98	19,28	0,37
Ukupno	100	100	100	100

Tablica broj 3 – koeficijenti izbornih bodova izaslanika skupština pojedinih kantona za izbor izaslanika u Dom naroda Parlamenta FBiH po **Modelu DN 1**

Primjer: B koeficijent izbornih bodova za KS je **22,18**. U Skupštinu KS izabrano je **10** bošnjačkih izaslanika. Svaki bošnjački izaslanik vrijedi **2,218 izbornih bodova** za izbor izaslanika Kluba Bošnjaka Doma naroda Parlamenta FBiH. Analogno vrijedi i za izaslanike Hrvata, Srba i Ostalih u KS, odnosno, u svih deset kantona.

Najmanje **5,88 izbornih bodova** je potrebno da se izabere jedan od sedamnaest izaslanika u slučaju konstitutivnih naroda, a **14,28 izbornih bodova** je potrebno da se izabere jedan od sedam izaslanika u klub Ostalih.

Svi izabrani, na primjer, bošnjački kantonalni izaslanici **glasaju zajedno** za liste kandidata za Klub Bošnjaka Doma naroda Parlamenta FBiH i svima, prije glasanja, Središnje izborno povjerenstvo dodjeljuje broj izbornih bodova prema tome u kojoj su kantonalnoj skupštini izabrani i koliko ostalih bošnjačkih predstavnika je izabrano u toj skupštini (analogno vrijedi i za Hrvate, Srbe i Ostale). Na isti način glasuju i kantonalni izaslanici Hrvata, Srba i Ostalih, koristeći izborne bodove koji su im dodijeljeni i odlučuju kojih 17 članova (ili 7 u slučaju Ostalih) će biti izabrani u pojedini klub Dom Naroda Parlamenta FBiH.

Model DN 1 zahtjeva ukidanje odredbi Izbornog zakona koje propisuju **tajno glasanje**, obzirom da su izaslanici kantonalnih skupština već izabrane, dakle politički aktivne osobe, a ne privatne osobe u svojstvu građana-birača, kojima se i dalje mora garantirati puna tajnost glasanja.

Model DN 1 – tri varijante

Varijanta 1 – svi izaslanici pojedinačnog konstitutivnih naroda ili grupe Ostalih iz svih kantonalnih skupština glasaju za sve izaslanike tog konstitutivnog naroda ili grupe Ostalih u Domu naroda, **neovisno u koje kantonalne skupštine su izabrani ti izaslanici.**

Za cijelu Federaciju BiH, broj stanovnika iz svakog konstitutivnog naroda i iz reda Ostalih se dijeli brojevima 1, 2, 3, 4, itd. sve dok je to potrebno za raspodjelu. Brojevi koji se dobiju kao rezultat ovih dijeljenja predstavljaju količnike svakog konstitutivnog naroda i grupe ostalih. Svi količnici konstitutivnih naroda i grupe ostalih se redaju zasebno po veličini tako što se najveći količnik svakog konstitutivnog naroda i grupe ostalih stavlja na prvo mjesto. Preostala mjesta se daju konstitutivnim narodima i ostalima, jedno po jedno, od najvećeg prema najmanjem prema preostalim količnicima na listi.

Mogućni prigovor da se krši odredba Ustava FBiH koja glasi „U Domu naroda bit će najmanje jedan Bošnjak, jedan Hrvat i jedan Srbin iz svakog kantona koji imaju najmanje jednog takvog izaslanika u svom zakonodavnom tijelu“ kosi se s činjenicom da je u pitanju **entitetski** Ustav FBiH, a Izborni zakon je na **državnoj** razini, te je stoga višeg ranga. Pored toga, Ustavni sud BiH je također osporio odredbe Izbornog zakona zbog nesuglasnosti s državnim, a ne entitetskim Ustavom.

D'Hondt-ov Model (dijeljenje s 1, 2, 3, 4, 5....) uvodi se umjesto Sainte-Lague-ovog Modela (dijeljenje s 1, 3, 5, 7....) obzirom da Sainte-Lague-ov Model dodatno favorizira manjine, koje su **već favorizirane unutar pojedinih naroda** (što ima realnog političkog efekta unutar Kluba Hrvata) time što je za izbor izvršne vlasti FBiH nužna, pored apsolutne većine izaslanika cijelog Doma naroda, **tek trećina, a ne polovica** izaslanika unutar svakog od klubova naroda. Ako se ta nužna većina vrati na apsolutnu, onda se može koristiti Sainte-Lague-ov Model.

Varijanta 2 – svi izaslanici pojedinačnog konstitutivnih naroda ili grupe Ostalih iz svih kantonalnih skupština glasaju za sve izaslanike tog konstitutivnih naroda ili grupe ostalih u Domu naroda **uz obvezu da se izabere barem jedan izaslanik** svakog konstitutivnog naroda iz svakog kantona u kojem taj narod ima koeficijent zastupljenosti 5,88 ili veći, kao i barem jedan izaslanik grupe ostalih iz svakog kantona u kojem ta grupa ima koeficijent zastupljenosti 14,28 ili veći.

Svaka kantonalna skupština će imati koeficijent zastupljenosti konstitutivnih naroda i grupe ostalih jednak broju pripadnika konstitutivnog naroda ili grupe ostalih koji žive u tom kantonu podijeljenom ukupnim brojem pripadnika tog konstitutivnog naroda ili grupe ostalih u FBiH sukladno podacima s najskorijeg popisa pučanstva. Koeficijenti zastupljenosti konstitutivnih naroda i grupe ostalih iz pojedinih kantonalnih skupština će biti ažurirani temeljem rezultata najskorijeg popisa pučanstva.

	Bošnjački izaslanici	Hrvatski izaslanici	Srpski izaslanici	Izaslanici Ostalih
Unsko-sanski kanton	3		3	1
Županija Posavska		1		
Tuzlanski kanton	4	1	2	2
Zeničko-dobojski kanton	3	1	2	1
Bosansko-podrinjski kanton	1			
Županija Središnja Bosna	1	4	1	

Hercegovačko-neretvanska županija	1	5	2	
Županija zapadnohercegovačka		3		
Sarajevski kanton	4		4	3
Hercegbosanska županija		2	3	
Ukupno	17	17	17	7

Tablica broj 4 – broj izaslanika koji se biraju u Dom naroda Parlamenta FBiH iz pojedinih kantona po Modelu DN 1 - Varijanta 2

Varijanta 3 – svi izaslanici pojedinačnog konstitutivnih naroda ili grupe ostalih iz svih kantonalnih skupština glasaju za sve izaslanike tog konstitutivnih naroda ili grupe ostalih u Domu naroda uz obvezu da se izabere barem jedan izaslanik svakog konstitutivnog naroda iz svakog kantona u kojem taj narod ima koeficijent zastupljenosti 5,88 ili veći, kao i barem jedan izaslanik grupe ostalih iz svake županije u kojoj ta grupa ima koeficijent zastupljenosti 14,28 ili veći, a da se ostali kantoni koji ne ispunjavaju taj uvjet grupiraju kako bi izaslanici njihovih skupština sudjelovali u izboru barem po jednog izaslanika u Domu naroda Parlamenta FBiH

	Bošnjački izaslanici	Hrvatski izaslanici	Srpski izaslanici	Izaslanici Ostalih
Unsko-sanski kanton	3		2	1
Županija Posavska		1		
Tuzlanski kanton	4		2	2
Zeničko-dobojski kanton	3	1	2	1
Bosansko-podrinjski kanton				
Županija Središnja Bosna	1	3		
Hercegovačko-neretvanska županija	1	4	2	
Županija zapadnohercegovačka		3		
Sarajevski kanton	4		4	2
Hercegbosanska županija		3	3	
Ukupno	16	15	15	6

Tablica broj 5 – broj izaslanika koji se biraju u Dom naroda Parlamenta FBiH iz pojedinih kantona po Modelu DN 1 – Varijanta 3

	Bošnjački izaslanici	Hrvatski izaslanici	Srpski izaslanici	Izaslanici Ostalih
Županija Posavska, Bosansko-podrinjski kanton, Županija zapadnohercegovačka, Hercegbosanska županija	1			
Unsko-sanski kanton, Sarajevski kanton		1		
Tuzlanski kanton, Bosansko-podrinjski kanton		1		
Županija Posavska, Bosansko-podrinjski kanton			1	
Županija Središnja Bosna, Županija zapadnohercegovačka			1	
Županija Posavska, Bosansko-podrinjski kanton, Županija Središnja Bosna, Hercegovačko-neretvanska županija, Županija zapadnohercegovačka, Hercegbosanska županija				1
Ukupno	1	2	2	1

Tablica broj 6 – broj izaslanika koji se biraju u Dom naroda Parlamenta FBiH iz pojedinih grupiranih kantona po Modelu DN 1 – Varijanta 3

Model DN 2 – zahtjeva ustavne promjene

Dom naroda Parlamenta F BiH, kao i do sada, sastoji se od četiri kluba. Način izbora izaslanika u klubove Doma naroda Parlamenta FBiH ostaje isti kao u Modelu DN 1.

Dom naroda PS BiH sastavljen je od **tri kluba**: Klub izaslanika bošnjačkog naroda, Klub izaslanika hrvatskog naroda i Klub izaslanika srpskoga naroda. Dakle, za izbor izaslanika u klubove Dom naroda PS BiH imamo **tri odvojena specifična demosa**, odnosno, tri odvojena „specifična naroda iz kojih proistječe demokratska i legitimna vlast“:

“**Specifični demos**” za izbor **bošnjačkih izaslanika u Dom naroda PS BiH** čine:

- **Bošnjački demos** – svi građani BiH koji su se slobodno i samostalno izjasnili kao Bošnjaci na Popisu (Bošnjaci iz FBiH + Bošnjaci iz RS + Bošnjaci iz Distrikta Brčko)
- **Demos Ostalih** – dio demosa Ostalih iz FBiH, RS i Distrikta Brčko koji odluče glasati za bošnjačke izaslanike Domu naroda PS BiH

“**Specifični demos**” za izbor **hrvatskih izaslanika u Dom naroda PS BiH** čine:

- **Hrvatski demos** – svi građani BiH koji su se slobodno i samostalno izjasnili kao Hrvati na Popisu (Hrvati iz FBiH + Hrvati iz RS + Hrvati iz Distrikta Brčko)
- **Demos Ostalih** – dio demosa Ostalih iz FBiH, RS i Distrikta Brčko koji odluče glasati za hrvatske izaslanike Domu naroda PS BiH

“**Specifični demos**” za izbor **srpskih izaslanika u Dom naroda PS BiH** čine:

- **Srpski demos** – svi građani BiH koji su se slobodno i samostalno izjasnili kao Srbi na Popisu (Srbi iz FBiH + Srbi iz RS + Srbi iz Distrikta Brčko)
- **Demos Ostalih** – dio demosa Ostalih iz FBiH, RS i Distrikta Brčko koji odluče glasati za srpske izaslanike Domu naroda PS BiH

Izbor izaslanika za pojedine klubove Doma naroda PS BiH vrši se izravnim izborom. Kao i do sada, bira se 15 izaslanika (5 bošnjačkih, 5 hrvatskih i 5 srpskih).

U skladu s presudom Ustavnog suda BiH **U-23/14 (Ljubić)** cjelokupan proces odvija se uz **poštivanje načela legitimnog predstavljanja konstitutivnih naroda i Ostalih te poštivanje načela jednake vrijednosti glasa** unutar svakog specifičnog demosa koji sudjeluje u procesu izbora izaslanika za tri kluba Doma naroda PS BiH. Time se u potpunosti omogućava provedba presude Ustavnog suda BiH U-23/14 (Ljubić).

U skladu s presudama Europskog suda za ljudska prava **Sejdić-Finci** i **Zornić** cjelokupan proces omogućuje Ostalima (svima koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici tri konstitutivna naroda) da biraju i budu birani u Dom naroda PS BiH, po principu da su izaslanici u Domu naroda PS BiH, baš kao i tri člana Predsjedništva BiH, **prvenstveno predstavnici** Bošnjaka, Hrvata i Srba, a ne, nužno i samo, njihovi pripadnici. To znači da izaslanik u Klubu hrvatskog naroda Doma naroda PS BiH može biti bilo koji građanin BiH (analogno vrijedi i za Bošnjake i Srbe), uključujući i gospodina **Fincija**, gospodina **Sejdića** ili gospođu **Zornić**, jer svoj legitimitet dobivaju od strane specifičnih demosa koji ih biraju. Za provedbu spomenutih presuda kroz **Model DN 2** nužne su izmjene Izbornog zakona BiH i izmjene Ustava BiH.

Odredbe Ustava BiH koje propisuju da hrvatske i bošnjačke izaslanike Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH biraju hrvatski odnosno bošnjački izaslanici u Domu naroda Federacije BiH, a srpske izaslanike Narodna skupština Republike Srpske, zamjenjuju odredbe po kojima izaslanike svakog konstitutivnog naroda u Domu naroda PS BiH biraju pripadnici odgovarajućeg konstitutivnog naroda i pripadnici grupe Ostalih na **cijelom teritoriju BiH**.

Izaslanici Doma Naroda PS BiH se biraju izravno na izborima tako da svi pripadnici bošnjačkog demosa i dio pripadnika demosa Ostalih koji se odlučio glasati za bošnjački klub Doma naroda PS BiH biraju izaslanike kluba bošnjačkog naroda Doma naroda PS BiH (analogno vrijedi i za hrvatski i srpski klub) glasujući za listu specifične stranke ili listu nezavisnih kandidata koji se natječu za izbor u Klub izaslanika bošnjačkog naroda Doma naroda PS BiH.

Proporcionalno predstavljanje Bošnjaka, Hrvata i Srba je zagantirano bez obzira gdje žive u BiH (jedan hrvatski glasač u Goraždu, Banja Luci, Brčkom ili Sarajevu **ima u potpunosti jednaku vrijednost glasa** kao jedan hrvatski glasač u Mostaru, Livnu, Grudama ili Širokom Brijegu – isto je točno i za bošnjačke i srpske glasače) i zasnovano je na postotku Hrvata, Bošnjaka i Srba koji žive u svakoj od izbornih jedinica u odnosu na ukupan broj Hrvata, Bošnjaka i Srba u BiH. To znači da Hrvati u većinski bošnjačkim ili srpskim područjima (i obratno) imaju jednaku vrijednost glasa kao Hrvati u većinski hrvatskim područjima, i da oni također mogu postati izaslanik u Domu naroda BiH, što nije bio slučaj s prijedlozima koje su predstavili SDA i HDZ.

Svaki od deset kantona F BiH. Republika Srpska i Distrikt Brčko su izborne jedinice će imati tri **koeficijenta izbornih bodova (B, H i S)** koji se dobiju temeljem udjela (postotkom) određenog konstitutivnog naroda u pojedinoj izornoj jedinici (kantoni, RS i DB) u odnosu na ukupan broj određenog konstitutivnog naroda na razini cijele BiH, sukladno podacima sa posljednjeg službeno važećeg popisa stanovništva.

Najmanje **20,00 izbornih bodova** je potrebno da se izabere izravno izabere jedan od 5 izaslanika.

Osvojeni broj izbornih bodova svake izborne liste za bošnjački klub se dobiva tako da se koeficijent izbornih bodova pojedinih izbornih jedinica iz Tablice 7 množi s omjerom osvojenih glasova te izborne liste u odnosu na ukupan broj glasova svih bošnjačkih izbornih listi u toj izornoj jedinici.

Na primjer, ako za **Klub izaslanika bošnjačkog naroda Doma naroda PS BiH** imamo tri liste, B koeficijent izbornih bodova Unsko-sanskog kantona (13,90) se množi s omjerom osvojenih glasova svake od tri izborne liste (na primjer, lista 1 ima 50% svih glasova za B, lista 2 ima 30%, a lista 3 ima 20%) i tako dobivamo broj izbornih bodova koje su tri liste dobile u toj izornoj jedinici (za listu 1: $13,90 \cdot 0,5 = 6,95$ izbornih bodova; za listu 2: $13,90 \cdot 0,3 = 4,17$ izbornih bodova; za listu 3: $13,90 \cdot 0,2 = 2,78$ izbornih bodova).

Isti proces se obavi za sve izborne jedinice i za sva tri kluba, i izborni bodovi se zbroje za svaku od lista. Liste se rangiraju po zbroju izbornih bodova, i izravni mandati se daju svim listama koji imaju više od 20,00 bodova, i to po jedan mandat za svakih 20,00 bodova (na primjer, ako lista ima 41,23 izbornih bodova, ta lista dobiva dva izravna mandata). Jednom kada se dodjele svi izravni mandati, ostatak mandata (ostatak od pet izaslanika) se dodjeljuje kompenzacijski po D'Hondt-ov Modelu (kao i u Modelu DN 1), dajući mandat listi s najviše „ostatka“ glasova.

Na primjer, ako je lista 1 dobila 41,00 bodova i dva izravna mandata, a lista 2 je dobila 36,00 bodova i jedan izravni mandat, a lista 3 23,00 bodova i jedan izravni mandat, onda preostali neizravni mandat pripada listi 2, jer ona ima najviše „ostatka“ izbornih bodova (16,00) u usporedbi s listom 3 (3,00) i listom 1 (1,00).

Sljedeća tablica pokazuje koeficijent izbornih bodove svake od dvanaest izbornih jedinica:

	B koeficijent izbornih bodova	H koeficijent izbornih bodova	S koeficijent izbornih bodova
Unsko-sanski kanton	13,90	0,93	0,78
Županija Posavska	0,47	6,17	0,08
Tuzlanski kanton	22,17	4,33	0,65
Zeničko-dobojski kanton	16,92	8,04	0,51
Bosansko-podrinjski kanton	1,26	0,00	0,08
Županija Središnja Bosna	8,19	17,92	0,28
Hercegovačko- neretvanska županija	5,20	21,71	0,59
Županija zapadnohercegovačka	0,04	17,20	0,01
Sarajevski kanton	19,59	3,22	1,22
Hercegbosanska županija	0,45	11,86	1,00
Republika Srpska	9,71	5,44	92,14
Distrikt Brčko	2,00	3,17	2,66
Ukupno	100	100	100

Tablica broj 7 – koeficijenti izbornih bodova pojedinih izbornih jedinica za izbor izaslanika u Dom naroda PS BiH po Modelu DN 2